

Σημ. Ἐκ τῶν διπλῶν τύπων (εἰς -τι- ἢ -σσ-) παρὰ τοῖς ἀττικοῖς ἐπικρατοῦν γενικῶς οἱ πρῶτοι (εἰς -τι-). Ὁ Θουκυδίδης ὅμως καὶ οἱ τραγικοὶ προτιμοῦν τοὺς δευτέρους (εἰς -σσ-).

γ') Τὸ *j* ὁσάκις εὐρέθη μετὰ τὸ *λ* ἀφομοιώθη πρὸς αὐτό : ἄλjos (πρβλ. λατ. *alius*) > ἄλλος, ἄλ-joμαι > ἄλλομαι (πρβλ. λατ. *salio*)· πρβλ. λατιν. *familia*, γαλλ. *famille*.

δ') Τὸ *j* ὁσάκις εὐρέθη μετὰ τὸ *ν* ἢ *ρ* ἐπηρέασε τὸ πρὸ αὐτῶν φωνῆεν· οὕτω :

τὸ σύμπλεγμα : -ῖν-*j*- > -ῖν- : κρῖν-*j*ω > κρῖνω
 » -ῦν-*j*- > -ῦν- : ἀμύν-*j*ω > ἀμῦνω
 » -αν-*j*- > -αιν- : φάν-*j*ω > φαίνω
 » -ερ-*j*- > -ειρ- : φθερ-*j*ω > φθείρω
 » -ορ-*j*- > -οιρ- : μορ-*j*α > μοῖρα.

B. ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ ΦΘΟΓΓΩΝ ΕΝ ΤΕΛΕΙ ΛΕΞΕΩΝ
 (ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ)

§ 14. Ἀλλοιώσεις φωνηέντων—Ἐκθλιψις—Κρᾶσις.

Ὅταν μετὰ τινα λέξιν, λήγουσαν εἰς φωνῆεν ἄνευ τελικοῦ συμφώνου, ἐπηκολούθει ἄλλη λέξις ἀρχομένη καὶ αὕτη ἀπὸ φωνήεντος, ἐδημιουργεῖτο χασμωδία, τὴν ὁποίαν τὸ λεπτὸν γλωσσικὸν αἰσθητήριον τῶν Ἑλλήνων δὲν ἠνείχετο εὐχαρίστως, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀπέφευγεν ἢ ἐπεδίωκε τὴν θεραπείαν της.

Ἐθεραπεύετο δὲ ἡ χασμωδία (ὁσάκις δὲν ἐπετυγχάνετο ἡ ἀποφυγὴ της διὰ τῆς ἀλλαγῆς τῆς σειρᾶς τῶν λέξεων) διὰ δύο μέσων, διὰ τῆς **ἐκθλίψεως** καὶ τῆς **κράσεως**. Ἡ δὲ θεραπεία διηκολύνετο, ὅταν ἡ προτέρα λέξις ἦτο βραχυτέρα τῆς ὑτέρας καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀσήμαντος.

1. **Ἐκθλιψις** καλεῖται ἡ ἀποβολὴ τοῦ τελικοῦ βραχέος φωνήεντος τῆς προηγούμενης λέξεως πρὸ τοῦ ἀρχικοῦ (φωνήεντος ἢ διφθόγγου) τῆς ἐπομένης λέξεως. Σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως εἶναι ἡ ἀπόστροφος (...) γραφομένη ἄνω τῆς θέσεως τοῦ ἐκθλιβομένου φωνήεντος (βλ. καὶ § 7, 5α).

Σημ. 1. Συνήθως ἐκθλίσβονται τὰ τελικὰ βραχέα φωνήεντα τῶν προθέσεων, συνδέσμων, ἐπιρρημάτων καὶ πολλῶν ἄλλων μορίων (πλὴν τῶν ἐν τῇ ἐπομένῃ σημειώσει περιπτώσεων).

Σημ. 2. Οὐδέποτε ἐκθλίσβονται :

α') Τὸ *υ*

β') Τὰ *α*, *ο* τῶν μονοσυλλάβων λέξεων.

γ') Τὸ *ι* τῶν προϑ. *περί*, *ἄχρι*, *μέχρι*—τῶν ἂντων. *τί* (ἔρωτημ.) καὶ *τι* (ἀορ.)—καὶ τοῦ συνδ. *ὅτι* (ἐκτεθλιμμένον *ὅτι* = *ὅτε* καὶ οὐδέποτε *ὅτι*).

2. Τὸ μετὰ τὴν ἐκθλιψίν τυχὸν ἀπομένον (ὡς τελικὸν) ψιλὸν ἄφω-
νον, ὁσάκις εὔρεθῇ πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ φωνήεντος δασυνομένου,
τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του δασύ: καθ' ἡμέραν < (κατ' ἡμέραν
< κατὰ ἡμέραν), ἀφ' ἐσπέρας (< ἀπ' ἐσπέρας < ἀπὸ ἐσπέρας). προβλ.
καὶ § 13, 9.

Σημ. Ἐν τῇ πραγματικότητι **ἐκθλιψις** λαμβάνει χώραν καὶ εἰς
τὸ ἐσωτερικὸν τῶν λέξεων (ἐπὶ τῶν συνθέτων), χωρὶς ὅμως καὶ νὰ
σημειοῦται ἡ ἀπόστροφος: ἀπ-έρυγον (ἀπό+ἔρυγον), ἐπ-έρχομαι
(ἐπί+ἔρχομαι). Ἐπίσης ἐπὶ ἄλλων συνθέτων ἐφαρμόζονται ἀπολύτως
τὰ λεγόμενα ἀνωτέρω ἐν σημ. 2: περι-έρχομαι (καὶ οὐχὶ περ-έρχομαι),
προ-έρχομαι κ.λ.π.

3. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἐκθλιβομένου φωνήεντος τυχὸν ὑπάρχων τόνος (ὄξυς
ἢ βαρὺς) τῶν μὲν **προθέσεων** καὶ **συνδέσμων ἀπόλλυται** (: ἐπ'
αὐτῷ, ἀλλ' ἅμα), **πάντων δὲ τῶν ἄλλων ἀναβιβάζεται** ἐπὶ τῆς παρα-
ληγοῦσης ὡς **ὄξεϊα** (ἀσχέτως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ τονισμοῦ): εἴμ'
Ὀδυσσεὺς (εἴμι Ὀ.)—πόλλ' εἶπε (πολλὰ εἶπε)—εἰ δεῖν' (δεινὰ)
ἔδρασας, δεινὰ καὶ παιθεῖν σε χρὴ—τὰ ἀγάθ' (ἀγαθὰ) ἦν—φήμ' ἐγὼ
(φημί).—Παραμένει δὲ βεβαίως **ἀμετάβλητος** ὁ τόνος τῶν τονιζομέ-
νων ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης ἢ προπαραληγοῦσης: ταῦτ' ἔλεγον—ταῦτ'
ἐστί.

4. **Κραῖσις** δὲ (ὅπως δεικνύει καὶ ἡ λέξις) καλεῖται ἡ συγχώνευσις
τοῦ τελικοῦ βραχέος φωνήεντος ἢ διφθόγγου τῆς προηγουμένης λέξεως
μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου τῆς ἐπομένης εἰς ἓν φωνῆεν
μακρὸν ἢ εἰς μίαν δίφθογγον. Τὸ φαινόμενον τῆς κράσεως σημειοῦται
διὰ τῆς **κορωνίδος** (προβλ. καὶ § 7, 5β), τιθεμένης ὑπεράνω τοῦ προ-
κύπτοντος ἐκ τῆς κράσεως φωνήεντος ἢ διφθόγγου: τὰγαθὰ < τὰ ἀγαθὰ,
τὰλλα < τὰ ἄλλα.

Σημ. Ὅσακις ὅμως δασύνεται ἡ πρώτη ἐκ τῶν κεραυνυμένων
συλλαβῶν, τὸ δασύ της πνεῦμα ὑπερισχύει τῆς κορωνίδος, καὶ σημειοῦ-
ται αὐτὸ ἀντ' αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἐκ τῆς κράσεως προερχομένης συλλαβῆς:
ἀνῆρ < ὁ ἀνῆρ, ἄνθρωποι < οἱ ἄνθρωποι, ἄν < ἃ ἄν.

5. Τὰ κατὰ τὴν κραῖσιν κανονίζονται γενικῶς σύμφωνα μὲ τοὺς
κανόνας τῆς Συναιρέσεως (§ 12), ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄλλως τε δὲν διαφέ-
ρει παρὰ μόνον κατὰ τὸ ὅτι αὕτη μὲν (ἡ κραῖσις) λαμβάνει χώραν μεταξὺ
δύο λέξεων (ἐνουμένων δι' αὐτῆς εἰς μίαν), ἡ δὲ συναίρεσις λαμβάνει
χώραν ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως.

Σημ. Ἐν τούτοις παραβαίνονται ἐνίστε οἱ κανόνες τῆς συναιρέ-
σεως κατὰ τὴν κραῖσιν, ἡ δὲ παράβασις αὕτη ὀφείλεται εἰς κάποιαν
προσπάθειαν νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν ἐκ τῆς κράσεως προερχομένην συλ-

λαβὴν τὸ φωνῆεν (ἢ ἡ δίφθογγος) τῆς δευτέρας ἐκ τῶν κεραννυμένων συλλαβῶν : ὁ ἀνὴρ > ἀνήρ (ἐν ᾧ τὰ ο + α συναιροῦνται εἰς ω), τὸ αὐτὸ > ταῦτο (ἐν ᾧ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς συναιρέσεως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κράσεως ἔδει νὰ εἶναι τωυτό, οὕτω δὲ πράγματι ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Ἰωνικὴν διάλ).

6. Ὅσάκις ἡ δευτέρα ἐκ τῶν κεραννυμένων συλλαβῶν περιεῖχε ι, τοῦτο εἰς τὴν ἐκ τῆς κράσεως προερχομένην συλλαβὴν παρέμεινεν ὡς ὑπογεγραμμένον ἰῶτα : ἐγὼ οἶμαι > ἐγῶμαι, καὶ εἶτα > κᾶτα.

Ἀντιθέτως, ὁσάκις ἔτυχε νὰ ἔχη ἰῶτα ἡ πρώτη ἐκ τῶν κεραννυμένων συλλαβῶν, τοῦτο ἐξέπεσε χωρὶς νὰ ἀφήσῃ κανὲν ἵχνος εἰς τὴν ἐκ τῆς κράσεως προελθοῦσαν συλλαβὴν : καὶ ἐν > κᾶν, καὶ ᾄν > κᾶν, καὶ ἐγὼ > κᾶγώ, καὶ ἔπειτα > κᾶπειτα (πρβλ. ὑπ. 19).

Σημ. Ἄξια σημειώσεως εἶναι φαινόμενά τινα κράσεως, εἰς τὰ ὅποια τὸ ψιλὸν κ τοῦ συνδ. καὶ ἔχει δασυνθῆ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐδασύνετο ἡ δευτέρα ἐκ τῶν κεραννυμένων συλλαβῶν : καὶ ὅπως > χῶπως, καὶ ὁπόταν > χῶπόταν, καὶ ὅπη > χῶπη, καὶ ὅταν > χῶταν, καὶ ὅτι > χῶτι.

7. Ἡ κρᾶσις λαμβάνει χώραν κυρίως :

α) Ἐπὶ τοῦ ἄρθρου καὶ τῆς ἀναφορ. ἀντων. (καὶ ἰδίᾳ τῶν τύπων δ καὶ ᾄ) : ὁ ἀνὴρ > ἀνήρ, τὸ ὄνομα > τοῦνομα, ᾄ ᾄν > ᾄν, ᾄ ἐγὼ > ᾄ γώ.

β) Ἐπὶ τῆς προθ. πρὸ καὶ τοῦ συνδ. καί : πρὸ ἔργου > προῦργου, καὶ ἀγαθός > κᾶγαθός, καὶ ἐγὼ > κᾶγώ.

8. Ὁ τονισμὸς τῆς ἐκ τῆς κράσεως προερχομένης συλλαβῆς κανονίζεται ὡς ἑξῆς : Ὁ τόνος, ὁ τυχὸν ὑπάρχων ἐπὶ τῆς πρώτης ἐκ τῶν κεραννυμένων συλλαβῶν, ἀπόλλυται, ἐπικρατεῖ δ' ὁ τυχὸν ὑπάρχων ἐπὶ τῆς δευτέρας, ὅστις παραμένει ἀμετάβλητος, ἐφ' ὅσον, ἐννσέϊται, ἐπιτρέπουν τοῦτο οἱ γενικοὶ κανόνες τοῦ τονισμοῦ. Ἦτοι, ἡ ἐκ τῆς κράσεως προερχομένη συλλαβὴ τονίζεται μόνον ἐφ' ὅσον τονίζεται ἡ δευτέρα ἐκ τῶν κεραννυμένων συλλαβῶν, ἄλλως παραμένει ἄτονος : ᾄ ἐγὼ > ᾄγώ, ὁ ἄνθρωπος > ἄνθρωπος, καὶ εἶτα > κᾶτα (εἰς τὰ δύο τελευταῖα ὁ τόνος τῆς δευτέρας συλλαβῆς παραμένει ἀμετάβλητος, διότι ἐπιτρέπουν τοῦτο οἱ κανόνες τοῦ τονισμοῦ)—τὰ ἄλλα > τᾶλλα (ἐνταῦθα ὁ τόνος τῆς δευτέρας τροποποιεῖται εἰς περισπωμένην, διότι τοῦτο ἀπαιτοῦν οἱ γενικοὶ κανόνες τοῦ τονισμοῦ).

§ 15. Ἀλλοιώσεις τελικῶν συμφώνων.

Τὰ ἐν τέλει λέξεως σύμφωνα διέπονται ὑπὸ τῶν κάτωθι κανόνων :

1. Δὲν ὑπάρχει λέξις ἑλληνικὴ καταλήγουσα εἰς ἄλλο σύμφωνον πλὴν τῶν ν, ρ, σ (καὶ τῶν ἐνώσεων τοῦ τελευταίου ξ, ψ). Πᾶν ἄλλο

σύμφωνον, εὐρεθὲν πρὸς στιγμὴν ἐν τέλει λέξεως, ἐξέπεσεν· οὕτω τὸ σύμφ. **τ** εὐρεθὲν ἐν τέλει τῆς λ. *σῶμα* (ἢ ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶναι *σωματ*, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ γεν. *σώματ-ος*) ἐξέπεσεν. Ὁμοίως: *γάλα* (ἀντὶ *γαλακτ*, πρβλ. γεν. *γάλακτ-ος*), κλητ. *παῖ* (ἀντὶ *παιδ*, πρβλ. γεν. *παιδ-ός*). Πρβλ. καὶ § 28.

Σημ. Ἡ μοναδικὴ ἐξαίρεσις, τὴν ὁποίαν ὡς πρὸς τὴν ἀνωτέρωι ἀρχὴν παρουσιάζουν τὸ ἀρνητικὸν **οὐκ** καὶ ἡ πρόθ. **ἐκ**, ἐρμηνεύεται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ἄτονα ταῦτα συνάπτονται τόσον στενῶς μετὰ τῆς ἐκάστοτε ἐπομένης λέξεως, ὥστε παρέχεται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι τὸ τελικὸν **κ** δὲν ἀποτελεῖ κατάληξιν, ἀλλ' εὐρίσκεται τρόπον τινὰ ἐν μέσῳ λέξεως· ἀποδείξεις τοῦτου τὸ σύνθετον *οὐκέτι* (*οὐκ ἔτι*). Πρβλ. καὶ § 28, 1.

2. **Κινητὰ σύμφωνα ἐν τέλει λέξεων.**—**Ἐφελκυστικὸν** (ἢ **εὐφωνητικὸν**) **ν** *.

Τοῦτο **προσετίθεται** μὲν ἀνελλιπῶς, ὁσάκις ἡ ἐπομένη λέξις ἤρχιζεν ἀπὸ φωνῆεν, ἢ ὁσάκις ἐπηκολούθει ἰσχυρὸν σημεῖον στίξεως, **παρελείπετο** δὲ συνήθως (ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε), ὁσάκις ἡ ἐπομένη λέξις ἤρχιζεν ἀπὸ σύμφωνον: *πᾶσιν ἔδωκα*—*πᾶσι δίδωμι*, *λέγουσιν εὖ*—*λέγουσι(ν)* ταῦτα.

Τὸ εὐφωνικὸν **ν** προσελάμβανον αἱ ἐπόμεναι λέξεις καὶ τύποι λέξεων λήγοντες εἰς **-ε** καὶ **-ι**:

α') Οἱ ρηματικοὶ τύποι οἱ λήγοντες εἰς **-ε(ν)** καὶ εἰς **-σι(ν)**: *ἔλυε(ν)*, *ἔλυσεν(ν)*, *λέλυκε(ν)* κ.λ.π.—*λύουσι(ν)*, *ποιοῦσι(ν)*, *εἰσὶ(ν)*, *διδόασιν(ν)*, *δίδωσι(ν)*, *λελύκασι(ν)*. Ὡσαύτως καὶ τὸ γ' ἐν. *ἐστί(ν)*.

β') Αἱ δοτικαὶ πληθ. καὶ αἱ τοπικαὶ εἰς **-σι(ν)**: *λέουσι(ν)*, *γέρονσι(ν)*, *πᾶσι(ν)*—*Ἀθήνησι(ν)*.

* Τὸ **εὐφωνικὸν** τοῦτο **ν** κυρίως εἶναι ἰδιορρυθμία τῆς ἰων-αττ. διαλέκτου, μὴ ἐμφανιζομένη εἰς παλαιότερας φάσεις τῆς γλώσσης. Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς παρελήφθη ἀπὸ τύπους, τῶν ὁποίων αἱ καταλήξεις ἔλθον ἐκ παραλλήλου εἰς **-ν** καὶ οὐχὶ (ὥπως εἶναι τοπικαὶ πτώσεις ἀντωνυμιῶν λήγουσαι εἰς **-ι** **-ιν**). Εἰδικώτερον ἐκ τοῦ ὁμοιοτύπου *ἦεν* (= *ἦν*) τὸ **-ν** ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλους τύπους λήγοντας εἰς **-ε** (*ἐπαίδευσεν*, *ἐπαίδευσεν*, *πεπαίδευσεν*). Ἀντιθέτως τὸ **-ν** τῶν εἰς **-σι** ληγόντων τύπων ἔχει ἄλλην προέλευσιν: ἐξεκίνησεν ἀπὸ τοῦς ὀνοματ. τύπους τοῦς λήγοντας εἰς **σι(ν)**· τ.ἔ. κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *τοῖς ἀγούσιν* ἐσχηματίσθη καὶ γ' πληθ. *ἀγούσιν*· ἐκεῖθεν δὲ καὶ εἰς τὸ γ' ἐν. εἰς **-σι(-τι)**. Ὁ κανὼν τῶν Βυζαντινῶν, ὅτι τὸ ἐφελκυστικὸν **ν** ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν προτάσεως καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἄρσιν τῆς χασμωδίας, δὲν εἶναι καθ' ὅλα σύμφωνος πρὸς τὴν πραγματικότητα, διότι ἀπαντᾷ καὶ τύποι ἀνευ αὐτοῦ. Μόνον ἐν τέλει προτάσεως τίθεται ἀπαραιτήτως ὁ ὁρος **εὐφωνικὸν** εἶναι λίαν εὐλογος, ἐφ' ὅσον ἐθεωρεῖτο ὡς χρησιμοποιούμενον πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας, ἤτοι χάριν εὐφωνίας.